

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Α΄ ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΚΑΙΟ

Για τη διδασκαλία του κεφαλαίου του Δημοσίου Δικαίου κρίνεται σκόπιμο ο καθηγητής να δώσει στους μαθητές σε φωτοτυπίες τα άρθρα του ισχύοντος Συντάγματος, τα οποία αναφέρονται στο αντίστοιχο κεφάλαιο για σχολιασμό στην τάξη ή στο σπίτι. Οι φωτοτυπίες μπορούν να δοθούν εισαγωγικά στο Κεφάλαιο ή σε κάθε επιμέρους διδακτική ενότητα.

14η Διδακτική Ενότητα

ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Παρατηρήσεις, Σχόλια, Επεξηγήσεις

1. *Η ιδιαιτερότητα του Συνταγματικού Δικαίου*

«Έτσι, ένα κύριο χαρακτηριστικό των κανόνων του δικαίου αυτού είναι ότι η ύπαρξή τους και μόνο είναι ένα μέσο προστασίας όλων μας απέναντι σ' ένα εξουσιαστικό φαινόμενο όπως είναι το κράτος» (σ. 59).

Στο σημείο αυτό μπορεί να γίνει αναφορά στον κανόνα δικαίου (άρθρο 26 του Συντάγματος) που αφορά στη διάκριση των λειτουργιών της κρατικής εξουσίας που αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την προστασία της ελευθερίας, πολιτικής και νομικής. Διότι μόνο όταν υπάρχει διάκριση των λειτουργιών και κατοχύρωση της αρχής της ανεξαρτησίας των δικαστών μπορεί να προστατευτούν αποτελεσματικά οι ελευθερίες που αναγνωρίζονται από το Σύνταγμα και τα δικαιώματα που αντιστοιχούν σ' αυτές τόσο των πολιτών όσο και γενικότερα των ατόμων που υπόκεινται στην εξουσία του Κράτους.

Άρθρο 26

1. *Η νομοθετική λειτουργία ασκείται από τη Βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.*
2. *Η εκτελεστική λειτουργία ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση.*
3. *Η δικαστική λειτουργία ασκείται από τα δικαστήρια· οι αποφάσεις τους εκτελούνται στο όνομα του ελληνικού λαού.*

2. *«Όταν λέμε ότι οι κανόνες του Συντάγματος ... Σύνταγμα» (σ. 60).*

Ο χαρακτήρας του Συντάγματος υπό την τυπική έννοια ως θεμελιώδους νόμου που ρυθμίζει την όλη κρατική οργάνωση έχει ως συνέπεια και την

υπεροχή του απέναντι σ' όλους τους άλλους κανόνες δικαίου που ισχύουν μέσα στα εδαφικά όρια του Κράτους. Έτσι, επιβάλλει τη συμμόρφωση με τις διατάξεις του κάθε εκδήλωσης της κρατικής εξουσίας, άσχετα με τη μορφή της ή το όργανο από το οποίο προέρχεται. Οι νόμοι, οι διοικητικές πράξεις, οι δικαστικές αποφάσεις, πρέπει να συμφωνούν με το Σύνταγμα, τον ανώτατο κανόνα δικαίου που ισχύει μέσα στα όρια του κράτους.

Ενδιαφέροντα παραδείγματα στα σημείο αυτό αποτελούν αφενός η τροποποίηση του Οικογενειακού Δικαίου (1329/1983) η οποία και πραγματοποιήθηκε μετά την καθιέρωση της ισότητας Ελλήνων και Ελληνίδων για πρώτη φορά με το Σύνταγμα του 1975, στο άρθρο 4 § 2. Ειδικότερα δε για τις εργασιακές σχέσεις υπάρχει και η διάταξη του άρθρου 22 § 1β του Συντάγματος που κατοχυρώνει το δικαίωμα ίσης αμοιβής για ίσης αξίας παρεχόμενη εργασία στα δύο φύλα. Η ισότητα αυτή μεταξύ ανδρών και γυναικών αναγνωρίστηκε επίσης με κείμενα διεθνών συμβάσεων εργασίας και συστάσεων, όπως η υπ' αριθμ. 100/51, η δ. σύσταση 90 η οποία κυρώθηκε με το ν. 46/75 και άρχισε να ισχύει από 7-7-79, ο κυρωτικός ν. 1182/81, και τέλος η σύμβαση του Ο.Η.Ε. για την εξάλειψη κάθε μορφής διακρίσεων κατά των γυναικών, καθώς και ο κοινοτικός χάρτης που κυρώθηκε με τους ν. 46/75, 1424/84, 1342/83 και 1426/84. Με βάση το ανωτέρω νομικό καθεστώς, ο έλληνας νομοθέτης προχώρησε στην ψήφιση ειδικού νόμου για την εφαρμογή της ισότητας των φύλων στο πεδίο των εργασιακών σχέσεων, το ν. 1414/84.

Το παράδειγμα αυτό θα μπορούσαμε να το χρησιμοποιήσουμε και στη διδακτική ενότητα «Παραγωγή των κανόνων δικαίου», σ. 75, σχετικά με την ιεραρχία των κανόνων δικαίου.

3. Η αναθεώρηση του Συντάγματος 1975

Στις 9 Μαρτίου 1985 κατατέθηκε στη Βουλή πρόταση αναθεώρησης ορισμένων διατάξεων του Συντάγματος από 161 Βουλευτές του ΠΑ.ΣΟ.Κ. Η πρόταση περιέλαβε διατάξεις έντεκα (11) άρθρων του Συντάγματος οι οποίες, με εξαίρεση τις διατάξεις του άρθρου 110, αφορούσαν ορισμένες

αρμοδιότητες (τις περίφημες «υπερεξουσίες») του Προέδρου της Δημοκρατίας.

Κύρια επιδίωξη της πρότασης αναθεώρησης ήταν ο ουσιαστικός περιορισμός των «υπερεξουσιών» αυτών του Προέδρου της Δημοκρατίας, ώστε ο Αρχηγός του Κράτους να μη διαθέτει πλέον αυτές τις «υπερεξουσίες» που του αναγνώρισε το συνταγματικό κείμενο και τις οποίες -πρέπει να σημειωθεί- δεν είχε ασκήσει ποτέ.

Οι αναθεωρητέες διατάξεις ήταν τελικά οι ακόλουθες: Άρθρο 32 §§ 1 και 4, 35, 37 §§ 2-4, 38, 39, 41 § 1, 2 και 4, 42, 43 § 3, 44 § 2-3, 47 § 3 και 48.

Στην αναθεώρηση του '86 καταργήθηκε ολόκληρο το άρθρο ως αντικοινοβουλευτικός και ξεπερασμένος θεσμός, ο οποίος είχε περιπέσει σε αδράνεια.

Το άρθρο 44 § 2 στο Σύνταγμα του 1975 προέβλεπε:

2. «Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δύναται δια διατάγματος να προκηρύσσει την διεξαγωγή δημοψηφίσματος επί κρίσιμων εθνικών θεμάτων».

Το '86 αντικαθίσταται ως εξής:

2. «Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δύναται να προκηρύσσει, δια διατάγματος, εκδιδόμενου προτάσει του Υπουργικού Συμβουλίου, την διεξαγωγή δημοψηφίσματος επί κρίσιμων εθνικών θεμάτων. Διεξαγωγή δημοψηφίσματος δεν επιτρέπεται δια θέματα υπαγόμενα εις την αποφασιστικήν αρμοδιότητα της Βουλής».

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

Να βάλετε σε κύκλο το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση.

1. Έννομη τάξη ονομάζουμε:
  - α) τους κανόνες δικαίου που προσδιορίζουν τις ιδιωτικές μας σχέσεις
  - β) το σύνολο των κανόνων που ισχύουν μια δεδομένη στιγμή σ' ένα κράτος
  - γ) τους κανόνες δικαίου οι οποίοι καθορίζουν τη μορφή του πολιτεύματος
2. Το Σύνταγμα που ισχύει σήμερα στη χώρα μας τέθηκε σε ισχύ στις:
  - α) 1/1/1952
  - β) 9/12/1974
  - γ) 11/6/1975
3. Το Σύνταγμά μας ως προς τη δυσκολία αναθεώρησης χαρακτηρίζεται:
  - α) ήπιο
  - β) αυστηρό
  - γ) άτεγκτο

Συνδυασμός ερώτησης πολλαπλής επιλογής και σύντομης απάντησης

1. **A.** Να βάλετε σε κύκλο το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση.
Αυστηρό Σύνταγμα ονομάζεται:
  - α) εκείνο που αναθεωρείται με τον ίδιο τρόπο που προβλέπεται για τους κοινούς νόμους
  - β) εκείνο, που η αναθεώρησή του δεν υπόκειται σε περιορισμούς
  - γ) εκείνο, που η αναθεώρησή του υπόκειται σε έναν ή περισσότερους περιορισμούς
- B.** Να προσδιορίσετε την κατηγορία στην οποία εντάσσεται το Σύνταγμά μας ως προς τη δυσκολία αναθεώρησής του και να περιγράψετε τον τρόπο και τη διαδικασία: .....
- .....
- .....
- .....

Ερώτηση αντιστοίχισης

Να γράψετε στο κενό αριστερά το γράμμα του δεδομένου της Β' στήλης, που αντιστοιχεί στο δεδομένο της Α' στήλης.

Α'	Β'
1. ___ Αυστηρό Σύνταγμα	α) το Σύνταγμα του οποίου η αναθεώρηση γίνεται ίδια με τους κοινούς νόμους β) το σύνολο των κανόνων δικαίου που ρυθμίζουν τη συγκρότηση και άσκηση της κρατικής εξουσίας γ) όλοι οι κανόνες δικαίου που περιλαμβάνονται στο ενιαίο νομικό κείμενο του Συντάγματος δ) το Σύνταγμα του οποίου η αναθεώρηση υπόκειται σε έναν ή περισσότερους περιορισμούς
2. ___ Ήπιο Σύνταγμα	
3. ___ Ουσιαστικό Σύνταγμα	
4. ___ Τυπικό Σύνταγμα	

Ερωτήσεις του τύπου «σωστό - λάθος»

Αφού διαβάσετε τις παρακάτω προτάσεις να κυκλώσετε το Σ εάν τις θεωρείτε σωστές και το Λ εάν τις θεωρείτε λανθασμένες. Στη συνέχεια, στην κενή σειρά που ακολουθεί να αναδιατυπώσετε τις λανθασμένες προτάσεις, ώστε να γίνουν σωστές.

1. Η ύπαρξη και μόνο των κανόνων του Συντάγματος είναι ένα μέσο προστασίας όλων μας απέναντι σ' ένα εξουσιαστικό φαινόμενο όπως είναι το κράτος. Σ   Λ
.....
2. Έννομη τάξη καλείται το σύνολο των κανόνων δικαίου που ισχύουν σε μια δεδομένη στιγμή σ' ένα κράτος. Σ   Λ
.....
3. Όλοι οι κανόνες δικαίου σ' ένα κράτος, είναι ισοδύναμοι μεταξύ τους. Σ   Λ
.....
4. Τυπικό Σύνταγμα ονομάζουμε το σύνολο των κανόνων δικαίου οι οποίοι, ρυθμίζουν τη συγκρότηση και την άσκηση της κρατικής εξουσίας. Σ   Λ
.....
5. Το Σύνταγμα που ισχύει σήμερα στην Ελλάδα, ως προς τον τρόπο αναθεώρησής του, είναι ήπιο. Σ   Λ
.....
6. Το Σύνταγμα που ισχύει σήμερα στη χώρα μας, είναι το Σύνταγμα του 1975/86. Σ   Λ
.....
7. Το Σύνταγμα της Ελλάδας σήμερα προβλέπει ότι ορισμένες θεμελιώδεις διατάξεις του δεν υπόκεινται σε αναθεώρηση. Σ   Λ
.....

Ερωτήσεις συμπλήρωσης

Να συμπληρώσετε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις.

1. Το σύνολο των κανόνων δικαίου οι οποίοι ρυθμίζουν τη συγκρότηση και την άσκηση της κρατικής εξουσίας ονομάζεται ..... Σύνταγμα.
2. Όλοι οι κανόνες ανεξαρτήτως περιεχομένου, οι οποίοι περιλαμβάνονται στο ενιαίο νομικό κείμενο του Συντάγματος ονομάζονται ..... Σύνταγμα.
3. Τα Συντάγματα των οποίων η αναθεώρηση υπόκειται σε περιορισμούς ονομάζονται ..... Συντάγματα. Εκείνα των οποίων η αναθεώρηση γίνεται με τον ίδιο απλό τρόπο που προβλέπεται για τους κοινούς νόμους ονομάζονται ..... Συντάγματα.

Ερωτήσεις ανάπτυξης

Να απαντήσετε σε καθένα από τα παρακάτω θέματα:

1. Να προσδιορίσετε και να αναλύσετε τα δύο βασικά χαρακτηριστικά της έννοιας «Σύνταγμα».
2. Να προσδιορίσετε την ιδιαιτερότητα του Συνταγματικού Δικαίου, έναντι των άλλων κλάδων Δικαίου.
3. Να αναφέρετε τους λόγους για τους οποίους το Σύνταγμα αναθεωρείται δυσκολότερα από τους υπόλοιπους κανόνες δικαίου και τι επιδιώκεται μ' αυτό;
4. Να αντιδιαστείλετε την ουσιαστική έννοια του Συντάγματος από την τυπική του.

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ
ΜΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ**

Παράδειγμα Ολιγόλεπτου Διαγωνίσματος

Το παράδειγμα που ακολουθεί αφορά την 14η διδακτική ενότητα

A. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΑΘΗΤΗ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: .....

ΤΑΞΗ: ..... ΤΜΗΜΑ: .....

ΜΑΘΗΜΑ: .....

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: .....

B. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

ΘΕΜΑ 1ο	ΒΑΘ/ΓΙΑ	
<i>Χαρακτηρίστε τις παρακάτω προτάσεις ως σωστές ή λανθασμένες βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για τις σωστές και Λ για τις λανθασμένες). Στη συνέχεια, στην κενή σειρά που ακολουθεί, να αναδιατυπώσετε τις λανθασμένες προτάσεις ώστε να γίνουν σωστές.</i>	Μονάδες 8	
1. Η ύπαρξη και μόνο των κανόνων Συντάγματος είναι ένα μέσο προστασίας όλων μας απέναντι σ' ένα εξουσιαστικό φαινόμενο, όπως είναι το κράτος.	Σ	Λ
2. Όλοι οι κανόνες δικαίου σ' ένα κράτος, έχουν την ίδια ισχύ, είναι ισοδύναμοι μεταξύ τους.	Σ	Λ
3. Το Σύνταγμα που ισχύει σήμερα στη χώρα μας είναι το Σύνταγμα του 1975/86.	Σ	Λ

<p>4. Έννομη τάξη καλείται το σύνολο των κανόνων δικαίου που ισχύουν σε μια δεδομένη στιγμή σ' ένα κράτος. .....</p>	<p>Σ Λ</p>	
--	-----------------	--

ΘΕΜΑ 2ο	ΒΑΘ/ΓΙΑ
<p><i>Να συμπληρώσετε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις.</i></p> <p>1. Τα Συντάγματα των οποίων η αναθεώρηση υπόκειται σε περιορισμούς ονομάζονται ..... Συντάγματα.</p> <p>2. Εκείνα των οποίων η τροποποίηση γίνεται με τον ίδιο απλό τρόπο που προβλέπεται για τους κοινούς νόμους καλούνται ..... Συντάγματα.</p>	<p>Μονάδες 2</p> <p>Μονάδες 2</p>

ΘΕΜΑ 4ο	ΒΑΘ/ΓΙΑ
<p><i>Να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις.</i></p> <p>1. α) Τι είναι Σύνταγμα; β) Ποια είναι τα δύο βασικά χαρακτηριστικά του ορισμού του;</p> <p>2. α) Τι ονομάζεται τυπικό Σύνταγμα; β) Τι ονομάζεται ουσιαστικό Σύνταγμα;</p>	<p>Μονάδες 4</p> <p>Μονάδες 4</p>